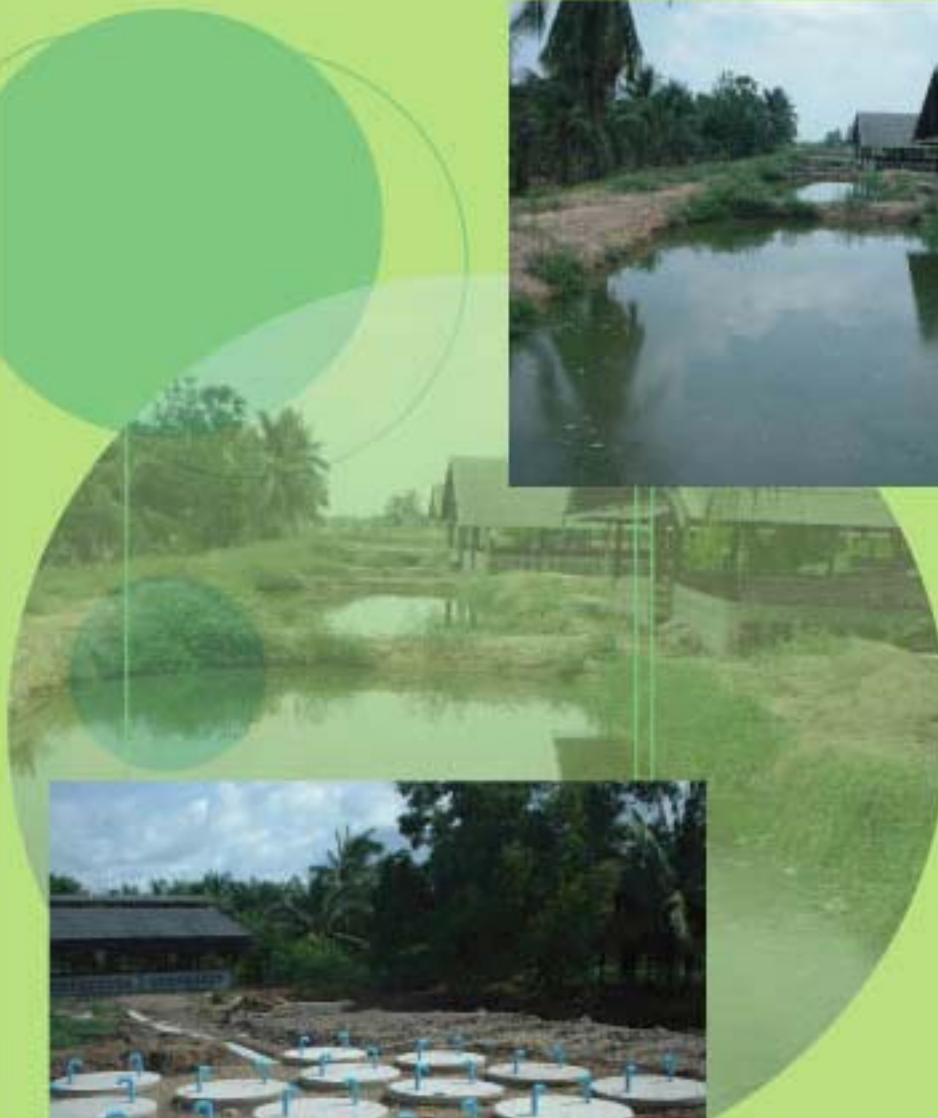

คู่มือ

การเลือกใช้ การดูแลและบำรุงรักษา ระบบบำบัดน้ำเสียฟาร์มสุกรตามแบบมาตรฐานกรมปศุสัตว์

คู่มือการเลือกใช้ การดูแลและบำรุงรักษา ระบบบำบัดน้ำเสียฟาร์มสุกรตามแบบมาตรฐานกรมปศุสัตว์

ที่ปรึกษา

นายอภิชัย	ชวเจริญพันธ์
นายอดิศักดิ์	ทองไข่มุกด์
นายวิจารณ์	สิมาฉายา

คณะผู้จัดทำ

นางกัญชฉลิ	นาวิกภูมิ
นายสมชาย	ทรงประกอบ
นางเพ็ญพิชชา	บุญรัตน์
นายโกมล	เอี่ยมเสมอ
นายสุธีร์	สุนิตย์สกุล
นางสาววิษุตา	สิมาจจร
นางสาววิมลน	แก้วทอง
นายอำนาจ	นิสกวาณิชย์

ดำเนินการจัดทำโดย

ส่วนน้ำเสียเกษตรกรรม สำนักจัดการคุณภาพน้ำ
กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
โทร. 0-2298-2222-4 โทรสาร. 0-2298-2202

ISBN

974-9558-99-5

เอกสารฉบับนี้เป็นลิขสิทธิ์ของกรมควบคุมมลพิษ
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คำนำ

จากการที่กรมควบคุมมลพิษได้อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 55 และ 69 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ออกประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมเดิม) กำหนดมาตรฐานน้ำทิ้งจากฟาร์มสุกรสำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2545 เป็นต้นมา ซึ่งฟาร์มสุกรขนาดกลางและขนาดใหญ่จะต้องจัดให้มีระบบบำบัดน้ำเสียและต้องทำการบำบัดให้น้ำที่ทิ้งออกภายนอกฟาร์มมีค่าอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานน้ำทิ้งที่กำหนด สำหรับฟาร์มสุกรขนาดเล็ก แม้ว่าจะยังไม่ถูกบังคับให้ต้องจัดสร้างระบบบำบัดน้ำเสียเพื่อบำบัดน้ำเสียภายในฟาร์มแต่ถ้าหากมีการจัดการน้ำเสียที่ดีจะเป็นการช่วยลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อคุณภาพของแหล่งน้ำและเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับในอนาคตหากกฎหมายจะมีผลบังคับใช้ครอบคลุมฟาร์มทุกขนาด

การดำเนินงานในปัจจุบันจึงมีหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมให้มีการจัดสร้างระบบบำบัดน้ำเสียในฟาร์มสุกร และสำหรับกรมปศุสัตว์ ในฐานะหน่วยงานที่ดูแลการส่งเสริมการผลิตปศุสัตว์ ก็คำนึงถึงการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีของฟาร์มเช่นเดียวกันจึงมีการจัดทำโครงการเพื่อของบประมาณสนับสนุนการจัดสร้างระบบบำบัดน้ำเสียภายในฟาร์มโดยให้เป็นเงินอุดหนุน ร้อยละ 50 ของราคาค่าก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียตามแบบมาตรฐาน ขณะนี้มีแผนงานที่จะสนับสนุนการจัดสร้างมากกว่า 750 รายเริ่มจากพื้นที่จังหวัดที่มีการเลี้ยงสุกรหนาแน่นในภาคกลางและภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดนครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี ชลบุรี ฉะเชิงเทรา และนครนายก และมีบ้างในภาคอื่น อาทิเช่น ภาคเหนือที่จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นต้น

กรมควบคุมมลพิษจัดทำเอกสาร "คู่มือการเลือกใช้ การดูแลและบำรุงรักษาระบบบำบัดน้ำเสียฟาร์มสุกรตามแบบมาตรฐานกรมปศุสัตว์" เล่มนี้ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนทางด้านวิชาการให้กับเจ้าของฟาร์มสุกร เจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ ได้ใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมการจัดการน้ำเสียในฟาร์มสุกร สามารถคัดเลือกระบบบำบัดน้ำเสียตามแบบมาตรฐานของกรมปศุสัตว์ให้เหมาะสมกับฟาร์มแต่ละแห่งและที่สำคัญดำเนินงานระบบและดูแลบำรุงรักษาระบบได้อย่างถูกต้องเพื่อให้ระบบที่จัดสร้างขึ้นบำบัดน้ำเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนน้ำเสียเกษตรกรรม
สำนักจัดการคุณภาพน้ำ

สารบัญ

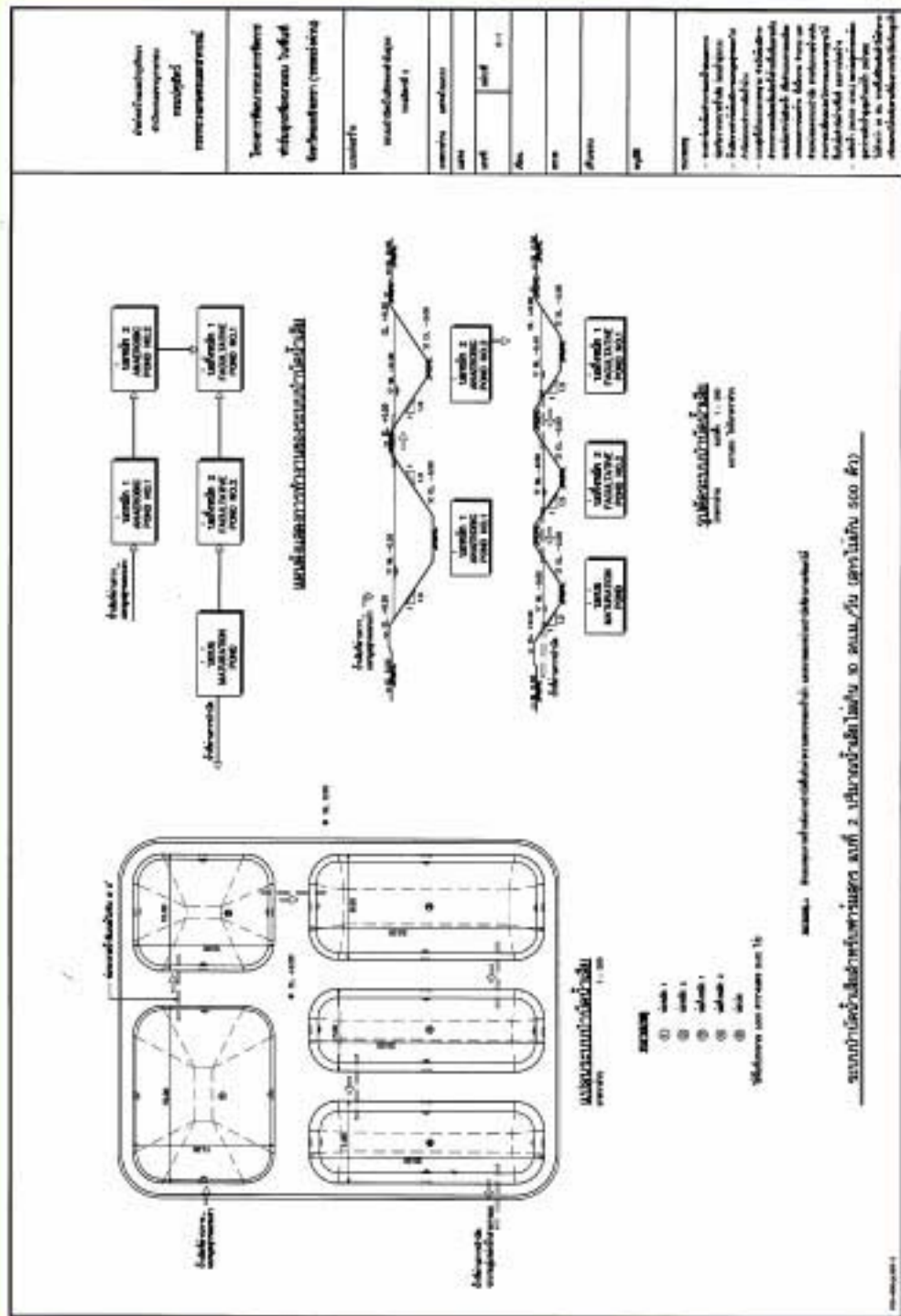
คำนำ

สารบัญ

- น้ำเสียจากฟาร์มสุกร 1
- ระบบบำบัดน้ำเสีย แบบมาตรฐานกรมปศุสัตว์ 4
  - ระบบดัดกรองไร้อากาศ 5
  - ระบบบำบัดปรับเสถียร 8
- การพิจารณาเลือกระบบบำบัดน้ำเสียแบบมาตรฐาน 11
- การดูแลและบำรุงรักษาระบบ 15
  - ระบบดัดกรองไร้อากาศ 15
  - ระบบบำบัดปรับเสถียร 18
- ข้อเสนอแนะ
  - ระบบรวบรวมน้ำเสีย 20
  - การจัดสร้างถังแยกมูลสุกรเบื้องต้น 21
  - การลดปริมาณน้ำเสียและความสกปรกของน้ำเสีย 23
  - การตรวจสอบคุณภาพน้ำทิ้ง 25
  - ค่ามาตรฐานน้ำทิ้งจากฟาร์มสุกร 27
- ภาคผนวก
  - แบบมาตรฐานระบบบำบัดน้ำเสีย 29

แบบมาตรฐานระบบบำบัดน้ำเสีย แบบที่ 2

TH-0304-08-1

น้ำเสียจากฟาร์มสุกร

น้ำเสียฟาร์มสุกรเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้แหล่งน้ำหลายแห่งเสื่อมโทรม เช่น แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง คลองคจนคูคลองต่าง ๆ เป็นต้น ฟาร์มส่วนใหญ่มักจะตั้งอยู่ใกล้แหล่งน้ำแล้วระบายน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำโดยตรง ซึ่งหากแหล่งน้ำมีขนาดเล็กหรือฟาร์มหลายแห่งปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำเดียวกัน แหล่งน้ำก็ไม่สามารถรองรับความสกปรกเหล่านั้นได้ ฟาร์มบางแห่งอาจจะมีบ่อเก็บกักแต่ยังมีการไหลซึมโดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนหรือบางครั้งน้ำฝนก็ไหลชะน้ำเสียที่ถูกกระบายทิ้งบนพื้นที่ว่างเปล่าลงสู่แหล่งน้ำหรือพื้นที่ภายนอกฟาร์มได้เช่นกัน

น้ำเสียจากฟาร์มสุกรมีความสกปรกสูง โดยทั่วไปปริมาณความสกปรกซึ่งตรวจวัดเป็นค่าบีโอดี (Biochemical Oxygen Demand: BOD) จะขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการทำความสะอาดโรงเรือนและชนิดของสุกรที่เลี้ยง น้ำเสียจากการเลี้ยงสุกรขุนจะมีความสกปรกมากกว่าการเลี้ยงสุกรพ่อ-แม่พันธุ์ โดยเฉลี่ยมีค่าบีโอดีอยู่ในช่วง 1,500 - 3,000 มิลลิกรัม/ลิตร (มก./ล.) แต่ค่าบีโอดีอาจสูงถึง 7,000 - 10,000 มก./ล. หากไม่ทำการเก็บกักมูลสุกรออกก่อน การจัดการฟาร์มที่มีการจัดการมูลสุกรที่ดีค่าบีโอดีที่พบจะต่ำกว่า 1,000 มก./ล.

การเลี้ยงสุกร

การเลี้ยงสุกรพ่อ-แม่พันธุ์

ดังนั้นการเก็บกวาดมูลสุกรจึงมีความสำคัญมาก และยังช่วยประหยัดน้ำอีกด้วย วิธีการทำความสะอาดคอก จึงมีผลโดยตรงกับปริมาณน้ำเสีย และระดับความสกปรกที่เกิดขึ้น โดยเฉลี่ยอัตราการเกิดน้ำเสียจะอยู่ในช่วง 10 - 20 ลิตร/ตัว/วัน บางแห่งอาจจะมากหรือน้อยกว่านี้ขึ้นกับความถี่ของการล้างคอกและวิธีการล้าง การทำความสะอาดด้วยสายยางที่มีหัวฉีดแรงดันสูง จะทำให้ประหยัดน้ำมากกว่า เพราะประสิทธิภาพการทำงานสูงกว่าการใช้สายยางธรรมดา

การฉีดล้างทำความสะอาด

นอกจากนี้การเลี้ยงสุกรแบบแห้งซึ่งมีการล้างคอกเพียงครั้งเดียวหลังจากการจับขายจะมีปริมาณน้ำเสียเกิดขึ้นในแต่ละวันน้อยกว่าฟาร์มที่มีการเลี้ยงแบบเปียกที่มีการล้างคอกแต่จะมีปริมาณสูงมากในช่วงหลังการจับขาย ดังนั้นการประเมินปริมาณน้ำเสียที่เกิดขึ้นในแต่ละวันหรือแต่ละครั้งของการล้างคอกจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการตัดสินใจเลือกชนิดและขนาดของระบบบำบัดน้ำเสียที่เหมาะสมกับฟาร์ม

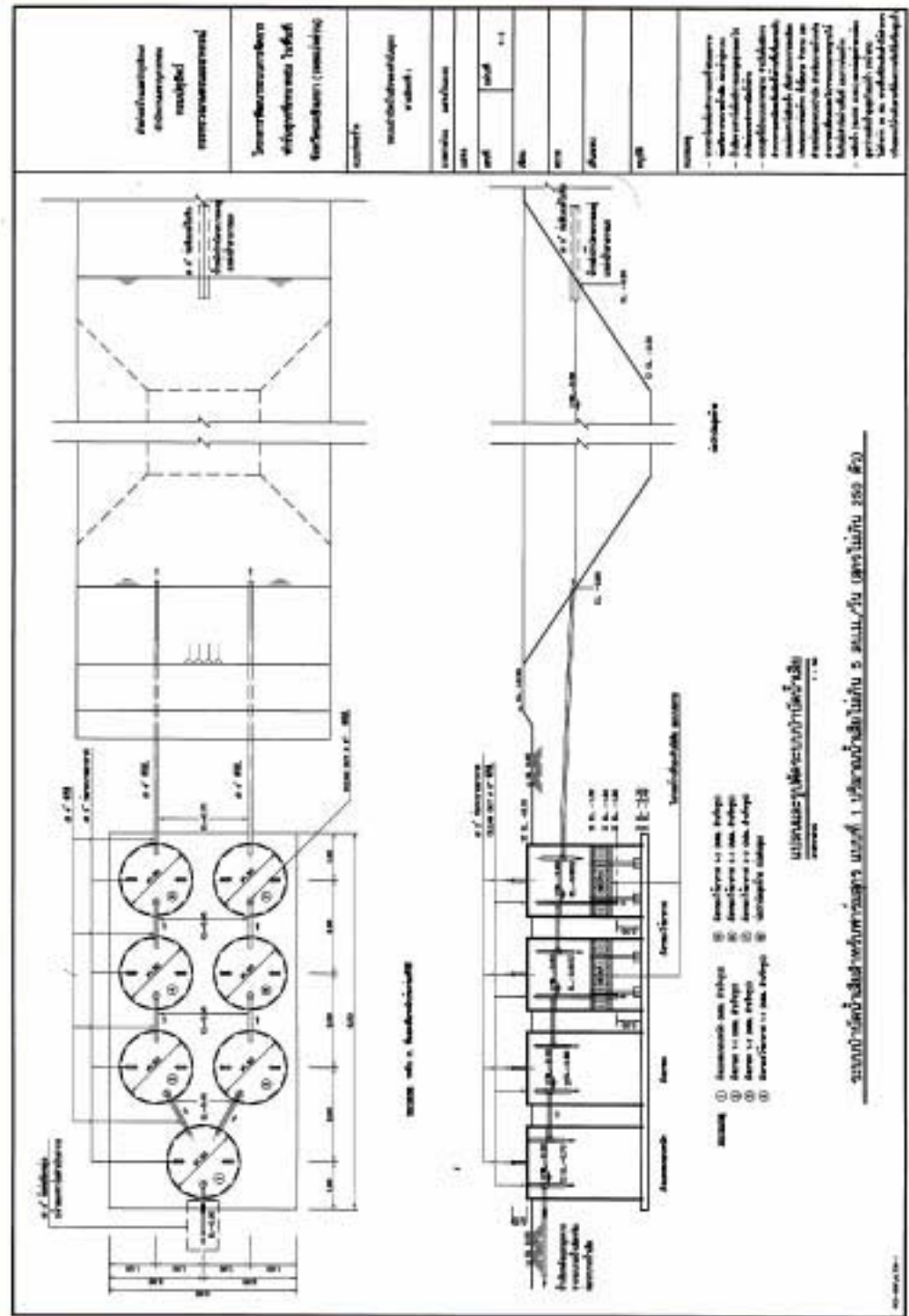
โรงเรือนกึ่งไม้ฉ่ำ

ลักษณะทั่วไปของน้ำเสียจากฟาร์ม

อัตราการเกิดน้ำเสีย (ลิตร/ตัว/วัน)	10-20
บีโอดี (มก./ล.)	1,500-3,000
ซีโอดี (มก./ล.)	4,000-7,000
ของแข็งแขวนลอยทั้งหมด (มก./ล.)	2,000-4,800
ไนโตรเจนในรูปทีเคเอ็น (มก./ล.)	400-800
ฟอสฟอรัสทั้งหมด (มก./ล.)	8-17
ความเป็นกรดค้างหรือพีเอช	6-8

แบบมาตรฐานระบบถังกรองโรอากาศ แบบที่ 1

แบบมาตรฐานระบบถังกรองโรอากาศ แบบที่ 1 วัสดุถังกรองโรอากาศ 5 ชั้น วัสดุถังกรองโรอากาศ

มูลสุกร

เมื่อฟาร์มสุกรมีการรวบรวมมูลสุกรจากพื้นคอกก่อนที่จะทำการฉีดล้าง การจัดการมูลสุกรเป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึง เพราะจะช่วยป้องกันการเกิดปัญหาการเป็นแหล่งเพาะพันธุ์แมลงวันและเกิดกลิ่นเหม็นโดยเฉพาะมูลสุกรที่เปียกชื้น ส่วนใหญ่จะเก็บมูลสุกรใส่ถุงไว้ขายเพื่อนำไปเลี้ยงปลาหรือผลิตไบโแก๊ส บางแห่งจะตากมูลไว้ก่อนบรรจุถุง การเก็บมูลสุกรไว้นานจึงจำเป็นต้องระวังเรื่องความชื้นที่ทำให้เกิดกลิ่น ทั้งนี้การเลือกระบบบำบัดน้ำเสียแบบก๊าซชีวภาพซึ่งจะนำทั้งมูลสุกรและน้ำเสียเข้าระบบบำบัดจะช่วยแก้ไขปัญหारेื่องกลิ่นเหม็นได้

การตากมูลสุกรก่อนนำไปใช้ประโยชน์

การเก็บมูลสุกรไปใช้ประโยชน์

ระบบก๊าซชีวภาพ

ระบบบำบัดน้ำเสียแบบมาตรฐานกรมปศุสัตว์

กรมปศุสัตว์ได้กำหนดชนิดของระบบบำบัดน้ำเสียแบบมาตรฐานเป็น 2 ประเภท คือ ระบบถังกรองไร้อากาศ (Anaerobic filter tank) และระบบบ่อปรับเสถียร (Stabilization pond) โดยมีจำนวน 4 แบบ ประกอบด้วย

แบบที่ 1 ระบบถังกรองไร้อากาศ ขนาดรับน้ำเสียไม่เกิน 5 ลบ.ม./วัน
(เทียบเท่าจำนวนสุกรขุนไม่เกิน 250 ตัว)
ใช้พื้นที่ประมาณ 302 ตารางเมตร หรือ 0.2 ไร่

แบบที่ 2 ระบบบ่อปรับเสถียร ขนาดรับน้ำเสียไม่เกิน 10 ลบ.ม./วัน
(เทียบเท่าจำนวนสุกรขุนไม่เกิน 500 ตัว)
ใช้พื้นที่ประมาณ 1,000 ตารางเมตร หรือ 0.67 ไร่

แบบที่ 3 ระบบถังกรองไร้อากาศ ขนาดรับน้ำเสียไม่เกิน 10 ลบ.ม./วัน
(เทียบเท่าจำนวนสุกรขุนไม่เกิน 500 ตัว)
ใช้พื้นที่ประมาณ 520 ตารางเมตร หรือ 0.33 ไร่

แบบที่ 4 ระบบบ่อปรับเสถียร ขนาดรับน้ำเสียไม่เกิน 30 ลบ.ม./วัน
(เทียบเท่าจำนวนสุกรขุนไม่เกิน 2,000 ตัว)
ใช้พื้นที่ประมาณ 2,200 ตารางเมตร หรือ 1.33 ไร่

ภาคผนวก

แบบมาตรฐานระบบบำบัดน้ำเสีย

3. การแบ่งขนาดฟาร์มสุกรจะใช้น้ำหนักหน่วยปศุสัตว์ (นปส.) หรือ Livestock Unit เป็นเกณฑ์ เนื่องจากฟาร์มแต่ละแห่งจะประกอบด้วยสุกรที่มีความแตกต่างกันทั้งประเภท ขนาดและช่วงอายุ ซึ่งจะทำให้เกิดของเสียในปริมาณที่แตกต่างกัน โดยมีข้อกำหนดดังนี้

3.1 ขนาดของฟาร์มสุกร แบ่งออกเป็น 3 ขนาด ดังนี้

1) ขนาดใหญ่	มีน้ำหนักหน่วยปศุสัตว์	มากกว่า	600 นปส.
	(เทียบเท่าจำนวนสุกรขุน	มากกว่า	5,000 ตัว)
2) ขนาดกลาง	มีน้ำหนักหน่วยปศุสัตว์	ตั้งแต่	60 - 600 นปส.
	(เทียบเท่าจำนวนสุกรขุน	ตั้งแต่	500 - 5,000 ตัว)
3) ขนาดเล็ก	มีน้ำหนักหน่วยปศุสัตว์	ตั้งแต่	6 - น้อยกว่า 60 นปส.
	(เทียบเท่าจำนวนสุกรขุน	ตั้งแต่	50 - น้อยกว่า 500 ตัว)

3.2 หลักเกณฑ์การใช้น้ำหนักหน่วยปศุสัตว์

เมื่อ	น้ำหนักหน่วยปศุสัตว์ 1 หน่วย เทียบเท่ากับน้ำหนักรวม	500	กิโลกรัม
โดย	น้ำหนักเฉลี่ยสุกรพ่อพันธุ์-แม่พันธุ์	เท่ากับ	170 กิโลกรัม/ตัว
	น้ำหนักเฉลี่ยสุกรขุน	เท่ากับ	60 กิโลกรัม/ตัว
	น้ำหนักเฉลี่ยลูกสุกร	เท่ากับ	12 กิโลกรัม/ตัว

4. วิธีคำนวณน้ำหนักหน่วยปศุสัตว์

สุกรพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์	จำนวนสุกร	<input type="text"/>	ตัว x 170	=	<input type="text"/>
		500			+
สุกรขุน	จำนวนสุกร	<input type="text"/>	ตัว x 60	=	<input type="text"/>
		500			+
ลูกสุกร	จำนวนสุกร	<input type="text"/>	ตัว x 12	=	<input type="text"/>
		500			
น้ำหนักหน่วยปศุสัตว์รวม				=	<input type="text"/>

กรณีน้ำหนักหน่วยปศุสัตว์ ตั้งแต่ 6 - น้อยกว่า 60 นปส. จัดเป็นฟาร์มขนาดเล็ก
 กรณีน้ำหนักหน่วยปศุสัตว์ ตั้งแต่ 60 - 600 นปส. จัดเป็นฟาร์มขนาดกลาง
 กรณีน้ำหนักหน่วยปศุสัตว์ มากกว่า 600 นปส. จัดเป็นฟาร์มขนาดใหญ่

ระบบถังกรองไร้อากาศ

หน่วยบำบัดของระบบนี้ประกอบด้วย ถังแยกตะกอนหนัก ถังเกราะ ถังกรองไร้อากาศ 1,2 และบ่อน้ำบาดลสุดท้าย (บ่อคิน) โดยมีรายละเอียดขนาดและปริมาตร ดังนี้

รายละเอียดการออกแบบ	แบบมาตรฐานระบบถังกรองไร้อากาศ	
	แบบที่ 1	แบบที่ 3
ปริมาณน้ำเฉลี่ยที่รองรับ (ลบ.ม./วัน)	ไม่เกิน 5	ไม่เกิน 10
จำนวนลูกกร (ตัว)	ไม่เกิน 250	ไม่เกิน 500
ขนาดพื้นที่ทั้งหมด (ตร.ม.)	302	520
ขนาดพื้นที่ทั้งหมด (ไร่)	0.2	0.33
รายละเอียดแต่ละหน่วยบำบัด		
1.ถังแยกตะกอนหนัก (ถัง)	1	2
2.ถังเกราะ (ถัง)	2	4
3.ถังกรองไร้อากาศ 1 (ถัง)	2	4
4.ถังกรองไร้อากาศ 2 (ถัง)	2	4
บ่อน้ำบาดลสุดท้าย (กxยxล)	3.5x10.5x1.7(2.5)	20.0x15.0x1.7(2.5)
ปริมาตรประสิทธิผล (ลบ.ม.)	77.95	243.2

วงปลอกคอนกรีตที่นำมาก่อสร้างถังแยกตะกอนหนัก ถังเกราะ และถังกรองไร้อากาศ

ถังแยกตะกอนหนัก ถังเกราะและถังกรองไร้อากาศเป็นวงปลอกคอนกรีตเส้นผ่านศูนย์กลาง 1.5 เมตร ความหนา 0.3 เมตร จำนวน 8 วง ความสูงโดยรวม 2.4 เมตร

ภายในถังกรองไร้อากาศ 1,2 บรรจุตัวกลางพลาสติกซึ่งมีลักษณะเป็นก้นทรงกระบอกสั้น โปรง มีน้ำหนักเบา เหมาะสำหรับดักจับทรงกลม (เช่นถังที่ทำจากพลาสติก) จึงนำมาใช้กับระบบบำบัดน้ำเสียแบบมาตรฐานกรมปศุสัตว์ โดยบรรจุอยู่ในระแนงไม้ปิด ใช้ปริมาณต่อถังประมาณ 1/2 ลบ.ม.

ตัวกลางพลาสติกที่ใช้ในถังกรองไร้อากาศ

ส่วนประกอบของถังกรองไร้อากาศ

ถังไร้อากาศ

ถัง PVC ที่เชื่อมถึง

ค่ามาตรฐานน้ำทิ้งจากฟาร์มสุกร

พารามิเตอร์	หน่วย	เกณฑ์มาตรฐานสูงสุด	
		ประเภท ก	ประเภท ข
ความเป็นกรดและด่าง (pH)	-	5.5-9.0	5.5-9.0
บีโอดี (BOD)	มิลลิกรัม/ลิตร	60	100
ซีโอดี (COD)	มิลลิกรัม/ลิตร	300	400
สารแขวนลอย (SS)	มิลลิกรัม/ลิตร	150	200
ไนโตรเจนในรูปทีเคเอ็น (TKN)	มิลลิกรัม/ลิตร	120	200

หมายเหตุ:

1. พารามิเตอร์

บีโอดี (BOD)	หมายถึง	ปริมาณของออกซิเจนที่แบคทีเรียใช้ในการย่อยสารอินทรีย์ที่อุณหภูมิ 20 °C
ซีโอดี (COD)	หมายถึง	ปริมาณของออกซิเจนทั้งหมดที่ต้องการใช้เพื่อออกซิเคชั่นสารอินทรีย์ในน้ำให้กลายเป็นคาร์บอนไดออกไซด์และน้ำ
สารแขวนลอย (SS)	หมายถึง	ส่วนของแข็งที่เหลือค้างบนกระดาษกรองใยแก้วมาตรฐานหลังจากกรองตัวอย่างและนำไปอบแห้งที่อุณหภูมิ 103-105 °C
ไนโตรเจนในรูปทีเคเอ็น (TKN)	หมายถึง	ไนโตรเจนทั้งหมด คือ แอมโมเนียไนโตรเจนและอินทรีย์สารไนโตรเจน

2. มาตรฐานประเภท ก ใช้ควบคุมการระบายน้ำทิ้งสำหรับฟาร์มสุกรขนาดใหญ่
 มาตรฐานประเภท ข ใช้ควบคุมการระบายน้ำทิ้งสำหรับฟาร์มสุกรขนาดกลางและขนาดเล็ก

อุปกรณ์เก็บตัวอย่าง

1. ขวดเก็บตัวอย่างน้ำ

ขวดพลาสติกประเภทโพลีเอทิลีน (Polyethylene) ทรงกลมขนาด 500 -1,000 มิลลิลิตร มีฝาเกลียวปิดมิดชิด และปริมาตรเพียงพอกับพารามิเตอร์ที่ต้องการวิเคราะห์ โดยการวิเคราะห์ค่าบีโอดีและสารแขวนลอยใช้ขวดพลาสติกธรรมดา การวิเคราะห์หาปริมาณซีโอดีและไนโตรเจนในรูปทีเคเอ็นใช้ขวดพลาสติกชนิด High Density Polyethylene (HDPE) เพราะต้องรักษาสภาพตัวอย่างน้ำด้วยสารละลายกรดกำมะถัน จึงต้องใช้ขวดบรรจุที่ทนสภาพความเป็นกรด

2. ฉลากติดขวดเก็บตัวอย่างน้ำ (Label)

ก่อนเก็บตัวอย่างน้ำควรเขียนรายการบนขวดเก็บตัวอย่างอาจใช้กระดาษกันน้ำหรือเทปกาวปิดทับและเขียนด้วยปากกา เพื่อป้องกันการผิดพลาดเวลารายงานผลการวิเคราะห์ เป็นข้อมูลพื้นฐานในการส่งตัวอย่างให้ห้องปฏิบัติการรวมทั้งควรมีการบันทึกข้อมูลในสิ่งที่พบเห็นขณะทำการเก็บตัวอย่างด้วย ซึ่งรายการที่ควรบันทึกไว้ในฉลากมีดังนี้

- สถานที่เก็บตัวอย่าง
- จุดเก็บตัวอย่าง (รหัสตัวอย่าง)
- พารามิเตอร์ที่ต้องการวิเคราะห์
- วัน เวลาที่เก็บตัวอย่าง
- การเก็บรักษาสภาพตัวอย่าง
- ผู้เก็บตัวอย่าง

การเก็บตัวอย่างและอุปกรณ์

ระบบถังกรองไร้อากาศ

การทำงานของระบบ

ระบบบำบัดแบบถังกรองไร้อากาศอาศัยการทำงานของจุลินทรีย์ประเภทไม่ใช้ออกซิเจนในการเปลี่ยนของเสียในน้ำให้กลายเป็นตะกอนและก๊าซชีวภาพซึ่งจะทำให้น้ำที่ผ่านระบบมีคุณภาพดีขึ้น ขั้นตอนการทำงานของระบบจะเริ่มจากการนำน้ำเสียเข้าสู่ระบบโดยผ่านถังแยกตะกอนหนักซึ่งจะช่วยให้มูลสุกรตกตะกอนลงสู่ก้นถัง จากนั้นน้ำเสียจึงเข้าสู่ชุดถังเกราะ ซึ่งจะช่วยให้แยกตะกอนหนักที่ยังตกตะกอนไม่หมดจากถังแยกตะกอนให้รวมลงสู่ก้นถังเช่นกัน ฝายไซจะถูกดักที่ผิวหน้าโดยการออกแบบท่อเป็นรูปตัวที จากนั้นน้ำเสียจะเข้าสู่ชุดถังกรองไร้อากาศซึ่งมี 2 ชุด น้ำเสียที่เข้าจะมีปริมาณตะกอนน้อยลง แต่ยังคงเหลือความสกปรกในรูปละลายน้ำที่ไม่สามารถตกตะกอนได้ จึงต้องอาศัยจุลินทรีย์ในการบำบัดความสกปรกส่วนที่ยังเหลือ ในถังกรองจะมีตัวกลางบรรจุไว้เพื่อให้จุลินทรีย์ยึดเกาะ และทำงานอย่างมีประสิทธิภาพในระบบได้นานยิ่งขึ้น จุลินทรีย์เหล่านี้จะย่อยสลายความสกปรกโดยความสกปรกส่วนหนึ่งจะกลายเป็นก๊าซชีวภาพระบายออกทางท่อระบายอากาศบนถัง

บ่อบำบัดสุดท้าย

น้ำที่ผ่านชุดถังกรองไร้อากาศจะไหลเข้าสู่บ่อบำบัดสุดท้าย(บ่อคั้น)ทำให้น้ำได้รับแสงแดด จึงมักจะมีสาหร่ายเกิดขึ้นในบ่อน้ำซึ่งจะช่วยเพิ่มปริมาณออกซิเจนในน้ำทำให้น้ำมีคุณภาพดีขึ้น แต่หากมีปริมาณสาหร่ายมากเกินไปควรมีการกำจัดออกเนื่องจากสาหร่ายอาจจะปิดคลุมทั่วผิวน้ำทำให้น้ำเกิดการเน่าเสียได้

ระบบบ่อปรับเสถียร

หน่วยบำบัดของระบบประกอบด้วย บ่อหมัก 1 บ่อหมัก 2 บ่อกึ่งหมัก 1 บ่อกึ่งหมัก 2 และบ่อบ่ม โดยจะวางเรียงต่อกันทั้ง 5 บ่อ ขนาดและความลึกในแต่ละบ่อจะแตกต่างกัน โดยบ่อหมัก 1,2 จะมีความลึกประมาณ 3 - 3.5 เมตร บ่อกึ่งหมัก 1,2 และบ่อบ่มจะมีความลึกเพียงประมาณ 2 เมตร แต่จะมีพื้นที่ผิวน้ำมากกว่าบ่อหมัก โดยมีรายละเอียดขนาดและปริมาตร ดังนี้

การตรวจสอบคุณภาพน้ำทิ้ง

พารามิเตอร์

ตามมาตรฐานน้ำทิ้งจากฟาร์มสุกรมีพารามิเตอร์ทั้งหมด 5 พารามิเตอร์ที่จะต้องตรวจวัด คือ ความเป็นกรดและด่าง (pH) บีโอดี (Biochemical Oxygen Demand : BOD) ซีโอดี (Chemical Oxygen Demand : COD) สารแขวนลอย (Suspended Solid : SS) และ ไนโตรเจนในรูปทีเคเอ็น (Total Kjeldahl Nitrogen: TKN)

จุดเก็บตัวอย่าง

ตัวอย่างที่จะต้องเก็บเพื่อตรวจวัดกำหนดไว้จุดที่ฟาร์มสุกรระบายน้ำทิ้งออกสู่สิ่งแวดล้อม หรือภายนอกฟาร์มโดยการเก็บแบบจ้วง (Grab sampling) ในกรณีที่ฟาร์มสุกรมีจุดระบายน้ำทิ้ง หลายจุดจะต้องมีการเก็บตัวอย่างทุกจุด ทั้งนี้หากจะตรวจสอบประสิทธิภาพของระบบบำบัดน้ำเสีย ควรเก็บตัวอย่างน้ำทิ้งก่อนเข้าระบบ และออกจากระบบ

การเก็บตัวอย่างน้ำ

ทั้งนี้การทำความสะอาดโรงเรือนมีข้อเสนอนะ ดังนี้

- ตักมูลสุกรออกก่อนการฉีดล้างคอก
- ฉีดน้ำให้ทั่วจนพื้นคอกเปียกแล้วปล่อยทิ้งไว้ 1-2 ชั่วโมง เพื่อให้มูลสุกรหลุดจากพื้นซึ่งจะช่วยลดปริมาณน้ำใช้ทำความสะอาด
- ใช้อุปกรณ์ฉีดล้างที่ประหยัดน้ำ เช่น ติดตั้งหัวฉีดน้ำแรงดันสูงแบบพ่นฝอยที่ปลายสายยาง
- กวาดพื้นให้แห้งหลังล้างคอกเพื่อป้องกันการเกิดกลิ่นเหม็น
- ควรทำความสะอาดคอกสุกรพ่อ-แม่พันธุ์ และลูกสุกรทุกวันอย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง ส่วนคอกสุกรขุนควรตักมูลสุกรทุกวันแต่อาจใช้น้ำล้างทำความสะอาดทุก 2-3 วัน

การฉีดล้างคอกสุกร

ลักษณะโรงเรือนที่ทำการฉีดล้าง

รายละเอียดการออกแบบ	แบบมาตรฐานระบบบ่อปรับเสถียร	
	แบบที่ 2	แบบที่ 4
ปริมาณน้ำเสียที่รองรับ (ลบ.ม./วัน) จำนวนผู้กร (ตัว) ขนาดพื้นที่ทั้งหมด (ตร.ม.) (ไร่)	ไม่เกิน 10 ไม่เกิน 500 1,000 0.67	ไม่เกิน 30 ไม่เกิน 2,000 2,200 1.33
รายละเอียดของแต่ละหน่วยบำบัด		
บ่อหมัก 1 ขนาด (กxขxล)	15x12x3.3(3.5)	25x12x3.3(3.5)
ปริมาตรประสิทธิภาพ (ลบ.ม.)	282	497
บ่อหมัก 2 ขนาด (กxขxล)	10x12x2.7(3.0)	20x12x2.7(3.0)
ปริมาตรประสิทธิภาพ (ลบ.ม.)	138	330
บ่อกึ่งหมัก 1 ขนาด (กxขxล)	9x20x1.6(2.0)	20x30x1.5(2.0)
ปริมาตรประสิทธิภาพ (ลบ.ม.)	151	702
บ่อกึ่งหมัก 2 ขนาด (กxขxล)	7x20x1.5(2.0)	12x30x1.5(2.0)
ปริมาตรประสิทธิภาพ (ลบ.ม.)	94	332
บ่อบ่ม 1 ขนาด (กxขxล)	7x20x1.4(2.0)	11x30x1.4(2.0)
ปริมาตรประสิทธิภาพ (ลบ.ม.)	83	266

การทำงานของระบบ

ระบบบำบัดแบบบ่อปรับเสถียรประกอบด้วย 3 ส่วน คือ บ่อหมัก (Anaerobic pond) บ่อกึ่งหมัก (Facultative pond) และบ่อบ่ม (Maturation pond) น้ำเสียจะไหลเข้าบ่อแต่ละบ่อตามลำดับ ซึ่งในแต่ละส่วนจะมีชนิดของจุลินทรีย์ที่แตกต่างกันตามลักษณะและความลึกของบ่อโดยมีรายละเอียด ดังนี้

บ่อหมัก ซึ่งลึกมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับบ่ออื่น ๆ ปริมาณออกซิเจนละลายน้ำในบ่อจะต่ำมาก บ่อจึงอยู่ในสภาวะไร้ออกซิเจนเกือบตลอดเวลา เนื่องจากบ่อนี้จะเป็นบ่อแรกที่รับน้ำเสียค่าความสกปรกที่เข้าสู่บ่อจะยังคงอยู่ในระดับสูง จุลินทรีย์ที่อยู่ในบ่อนี้มักจะเป็นจุลินทรีย์ที่สามารถย่อยสลายความสกปรกด้วยปฏิกิริยาเคมีแบบไม่ใช้ออกซิเจน ทำให้มีสภาพเป็นสีดำ และมีแก๊สเกิดขึ้นโดยทั่วไปสังเกตจากการเกิดกลิ่น

บ่อกึ่งหมัก มีความลึกประมาณ 2 เมตร ทำให้แสงแดดส่องลงไปไม่ตลอดความลึกมีผลทำให้การเจริญเติบโตของสาหร่ายค่อนข้างช้า ปริมาณออกซิเจนที่ได้รับจากกระบวนการสังเคราะห์แสงจึงน้อย ทำให้ปฏิกิริยาชีวเคมีในส่วนล่างมีแนวโน้มไปทางไร้อากาศ

บ่อขุ่น เป็นบ่อก่อนข้างต้น ทำให้แสงแดดส่องทะลุถึงก้นบ่อ การเติมอากาศโดยธรรมชาติเกิดขึ้นได้ง่าย รวมทั้งสาหร่ายสามารถเจริญเติบโตได้ดีจึงเป็นการให้ออกซิเจนในน้ำได้ทางหนึ่ง ดังนั้นปฏิกิริยาชีวเคมีส่วนใหญ่จึงเป็นแบบใช้ออกซิเจน น้ำทิ้งที่ออกจากบ่อขุ่นมักมีสีเขียวเนื่องจากจำนวนสาหร่ายที่อยู่ในน้ำ หากพบว่ามีความหนาแน่นสาหร่ายมากเกินไปควรจะมีการกำจัดสาหร่ายก่อนที่จะระบายน้ำลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ หรือนำกลับไปใช้ใหม่ในฟาร์ม

ระบบบ่อปรับเสถียร

แผนผังแสดงการทำงานของระบบบ่อปรับเสถียร

การลดปริมาณน้ำเสียและความสกปรกของน้ำเสีย

การจัดการภายในฟาร์มที่ดีเป็นสิ่งที่ช่วยให้ปริมาณน้ำเสียและความสกปรกของน้ำเสียลดลงซึ่งจะทำให้ขนาดของระบบบำบัดน้ำเสียเล็กลงส่งผลให้ค่าใช้จ่ายในการลงทุน รวมทั้งการดูแลระบบลดลงด้วย นอกจากนี้ ยังสามารถเพิ่มประสิทธิภาพของระบบบำบัดน้ำเสียได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งการจัดการฟาร์มสุกรที่ดี ได้แก่ การทำความสะอาดโรงเรือน การรวบรวมน้ำเสีย การสร้างถังแยกมูลสุกรเบื้องต้น เป็นต้น

ฟาร์มที่มีการจัดการที่ดี

วิธีการดูแลบ่อหรือถังแยกมูลสุกร

การตักกากมูลสุกรออก

- ตักกากมูลสุกรออกจากถังแยกมูลสุกรเบื้องต้น ทุก ๆ วัน แล้วนำไปตากไว้ที่ลานตากมูล

การตักเศษวัสดุหรือขยะออก

- ทิ้งเศษวัสดุหรือขยะออกจากถังแยกมูลสุกรเบื้องต้น เพื่อป้องกันขยะไปอุดตัน

ถังแยกมูลสุกรเบื้องต้น

- ควรทำสัญลักษณ์ที่เห็นชัดเจนเพื่อป้องกันคนเดินตกลงไปในถัง เนื่องจากไม่มีฝาปิด

การพิจารณาเลือกระบบบำบัดน้ำเสียแบบมาตรฐาน

การพิจารณาเลือกชนิดและขนาดของระบบบำบัดน้ำเสียให้เหมาะสมกับฟาร์มสุกรให้พิจารณาสิ่งสำคัญดังต่อไปนี้

พื้นที่สำหรับก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสีย

ขนาดพื้นที่ว่างของฟาร์มจะมีผลต่อการเลือกชนิดของระบบบำบัดน้ำเสีย ซึ่งระบบบ่อปรับเสถียรจะใช้พื้นที่มากกว่าระบบถังกรองไร้อากาศ ทั้งนี้พื้นที่ควรมีขนาดเพียงพอตามความต้องการขั้นต่ำหรือเกณฑ์การออกแบบระบบมาตรฐานเนื่องจากระบบจะสามารถบำบัดน้ำเสียได้ดีเมื่อขนาดของระบบได้ตามแบบที่กำหนดไว้ พื้นที่ที่เลือกควรเป็นพื้นที่ที่อยู่ต่ำกว่าระดับฟาร์มเล็กน้อย เพื่อให้น้ำสามารถไหลเข้าระบบได้สะดวกโดยไม่ต้องใช้ปั๊มแต่ควรอยู่สูงกว่าระดับน้ำในคลองหรือแม่น้ำพอสมควรเพื่อไม่ให้น้ำท่วมระบบ โดยเว้นระยะห่างจากตลิ่งอย่างน้อย 5 เมตร เป็นพื้นที่โล่ง และไม่ไกลจากโรงเรือนมากนัก

ลักษณะพื้นที่ที่เลือกสำหรับจัดสร้างระบบบำบัดน้ำเสีย

พื้นที่ก่อนก่อสร้างระบบ

พื้นที่หลังจากก่อสร้างระบบเสร็จแล้ว

ชนิดและจำนวนสุกร

ฟาร์มที่มีการเลี้ยงสุกรพ่อพันธุ์แม่พันธุ์จะใช้น้ำมากกว่าสุกรขุนเนื่องจากมีการล้างทำความสะอาดทุกวันและจำนวนสุกรที่เลี้ยงจะทำให้เกิดปริมาณน้ำเสียที่แตกต่างกัน ซึ่งหากจำนวนสุกรมากเกินไปจะทำให้ความสกปรกและปริมาณน้ำเสียที่เข้าระบบมีมาก จนระบบไม่

สามารถบำบัดน้ำเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากปริมาณและชนิดสารแล้วพฤติกรรม การเลี้ยงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการประเมินปริมาณน้ำเสีย วิธีการทำความสะอาดที่ แตกต่างกัน เช่น การเก็บกวาดมูลสุกรออกก่อนฉีดล้างคอก หรือการเลือกใช้อุปกรณ์ฉีดน้ำ จะส่งผลถึงปริมาณน้ำเสียต่อวันเป็นอย่างมาก ทั้งนี้หากจำนวนสุกรที่เลี้ยงมากเกินจำนวน ที่กำหนดไว้สำหรับแบบมาตรฐานต้องมีจำนวนระบบบำบัดเพิ่มขึ้น หรือออกแบบให้ระบบ มีขนาดใหญ่ขึ้น หรือเลือกใช้ระบบชนิดอื่นร่วมกับแบบมาตรฐาน

วิธีการเลือก

เพื่อให้สามารถประมาณการหรือทราบปริมาณน้ำเสียที่เกิดขึ้นในฟาร์มของตนเอง ที่จะนำไปเปรียบเทียบเพื่อเลือกระบบแบบมาตรฐาน (4 แบบ) ได้จึงแสดงตัวอย่างวิธีการ คำนวณซึ่งมี 2 วิธี ดังนี้

1. การคิดเทียบเป็นสุกรขุน

เนื่องจากระบบบำบัดน้ำเสียแบบมาตรฐานของกรมปศุสัตว์กำหนดแบบตามจำนวน สุกรขุน ดังนั้นฟาร์มที่มีการเลี้ยงสุกรพ่อแม่พันธุ์หรือมีลูกสุกรต้องคิดเทียบเป็นสุกรขุน โดยมีเกณฑ์การคำนวณ ดังนี้

* ลูกสุกร	1	ตัว	เทียบเท่าสุกรขุน	1	ตัว
* พ่อแม่พันธุ์	1	ตัว	เทียบเท่าสุกรขุน	2.5	ตัว

2. คำนวณปริมาณน้ำเสียที่เกิดขึ้นต่อวัน

2.1 คำนวณปริมาณน้ำเสียที่เกิดขึ้นต่อวันเท่ากับ จำนวนสุกรที่เทียบเท่าสุกรขุน X อัตราการเกิดน้ำเสีย โดยมีเกณฑ์การคำนวณ ดังนี้

- * ฟาร์มขนาดเล็ก (น้อยกว่า 500 ตัว)
อัตราการเกิดน้ำเสีย 20 ลิตร/ตัว/วัน
- * ฟาร์มขนาดกลาง (500 - 5,000 ตัว)
อัตราการเกิดน้ำเสีย 15 ลิตร/ตัว/วัน

2.2 กรณีฟาร์มสุกรที่มีปริมาณการเลี้ยงสุกรไม่แน่นอนสามารถคำนวณปริมาณ น้ำเสียที่เกิดขึ้นต่อวันจากปริมาณน้ำใช้ โดยมีเกณฑ์ว่าน้ำที่ใช้เลี้ยงสุกร จะเกิดเป็นน้ำเสียร้อยละ 80

การจัดสร้างถังแยกมูลสุกรเบื้องต้น

น้ำเสียจากการเลี้ยงสุกรซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นน้ำทิ้งจากการล้างพื้นคอกหรือโรงเรือน จะมีมูลสุกรปนเปื้อนอยู่ในปริมาณมากโดยเฉพาะหากผู้เลี้ยงไม่เก็บกวาด หรือรวบรวม มูลสุกรออกจากพื้นคอกก่อนใช้น้ำฉีดล้าง ปริมาณของแข็งจะไหลเข้าระบบบำบัดน้ำเสียทำให้ ถังบำบัดหรือบ่อบำบัดบ่อแรกอุดตันและคืนเงินอย่างรวดเร็วเป็นสาเหตุทำให้ประสิทธิภาพ ในการบำบัดน้ำเสียลดลง ทั้งนี้เพราะการออกแบบได้กำหนดค่าสูงสุดของภาระความสกปรก หรือค่าบีโอดีที่ระบบสามารถรับได้ และระยะเวลาการเก็บกักน้ำในบ่อซึ่งจะลดลงด้วย นอกจากนี้ การมีถังแยกมูลสุกรจะช่วยให้กำหนดปริมาณน้ำเสียเข้าสู่ระบบอย่างต่อเนื่อง เจ้าของฟาร์ม สุกรควรจัดสร้างถังแยกมูลสุกรเบื้องต้นเพิ่มเติมก่อนให้น้ำเสียเข้าสู่ระบบบำบัดน้ำเสียซึ่งมี หลายรูปแบบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- บ่อแยกมูลสุกรแบบบ่อขุด ซักดี คือสามารถเก็บกัก มูลสุกรได้เป็นปริมาณมาก

- บ่อแยกมูลสุกรแบบวงขอบซีเมนต์แม้ว่าระยะเวลา ในการเก็บกักมูลสุกรจะน้อยกว่าแบบบ่อขุด แต่มี ความสะดวกในการตักมูลสุกรออก และใช้พื้นที่ น้อยกว่า

- รางระบายแบบเปิดที่มีระยะทางยาวจะช่วยให้ มูลสุกรตกตะกอนก่อนน้ำเสียเข้าระบบบำบัด น้ำเสียและง่ายต่อเกษตรกรในการตักมูลสุกร ออกจากราง

ข้อเสนอแนะ

ระบบรวบรวมน้ำเสีย

ระบบรวบรวมเป็นสิ่งสำคัญในการนำน้ำเสียเข้าสู่ระบบควรมีการออกแบบอย่างเหมาะสมจะช่วยให้การระบายน้ำเสียเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพไม่มีการตกค้างของมูลสุกรหรือน้ำเสียที่จะเป็นบ่อเกิดของกลิ่นอันไม่พึงประสงค์ การดูแลรักษาระบบรวบรวมน้ำเสียทำได้ดังนี้

- ระบบระบายน้ำเสียควรแยกต่างหากจากระบบระบายน้ำฝนเพื่อป้องกันไม่ให้ปริมาณน้ำเสียที่เข้าระบบมีมากเกินไปเกินความสามารถของระบบ โดย
  - จัดทำรางระบายน้ำเสียแยกต่างหากจากรางระบายน้ำฝน
  - ควรให้รางระบายน้ำเสียอยู่ใต้หลังคาโรงเรือนหรือบริเวณชายคาของโรงเรือนควรติดรางน้ำฝนเพื่อไม่ให้มีน้ำฝนไหลรวมกับน้ำเสียเข้าสู่ระบบบำบัดน้ำเสีย
  - ก่อคันขอบบริเวณรางระบายน้ำเสียที่อยู่นอกหลังคาซึ่งการยกคันขอบให้สูงขึ้นประมาณ 10 ซม. จะช่วยให้น้ำฝนสามารถไหลไปยังทิศทางอื่นได้
- รางระบายน้ำเสียควรเป็นรางเปิดเพื่อความสะดวกในการทำความสะอาดสามารถจัดการกับมูลสุกรหรือกากตะกอนที่ตกค้างในรางป้องกันปัญหาการอุดตันภายในรางอันจะทำให้มีน้ำเสียไหลไม่สะดวก
- กรณีที่ฟาร์มไม่สามารถรวบรวมน้ำเสียเป็นจุดเดียวควรทำบ่อรวบรวมน้ำเสียเป็นบางจุดแต่ให้น้อยที่สุดแล้วสูบน้ำเสียไปรวมกันก่อนปล่อยน้ำเสียเข้าระบบ

รางรวบรวมน้ำเสียเข้าสู่ระบบบำบัดน้ำเสีย

ลักษณะฟาร์มที่ไม่มีการแยกน้ำฝน

ตัวอย่าง : ฟาร์มนาย ก มีสุกรขุน 100 ตัว ลูกสุกร 50 ตัว แม่พันธุ์ 20 ตัว มีถังเก็บน้ำใช้ขนาด 10 ลบ.ม. ซึ่งโดยเฉลี่ยจะใช้น้ำสำหรับเลี้ยงสุกรได้ 2 วัน มีพื้นที่ว่าง 400 ตารางเมตร ฟาร์มนาย ก ควรเลือกระบบชนิดใด

วิธีการคำนวณที่ 1

$$\begin{aligned} \text{จำนวนสุกรทั้งหมด (ตัว)} &= \text{สุกรขุน} + \text{ลูกสุกร} + \text{แม่พันธุ์} \\ &= 100 + 50 + (2.5 \times 20) \\ &= 200 \end{aligned}$$

วิธีการคำนวณที่ 2.1

$$\begin{aligned} \text{ปริมาณน้ำเสียที่เกิดขึ้นต่อวัน} &= \frac{\text{จำนวนสุกร} \times \text{อัตราการเกิดน้ำเสีย (ลิตร/ตัว/วัน)}}{1,000} \\ \text{(ลบ.ม./วัน)} &= \frac{200 \times 20}{1,000} \\ &= 4 \end{aligned}$$

วิธีการคำนวณที่ 2.2

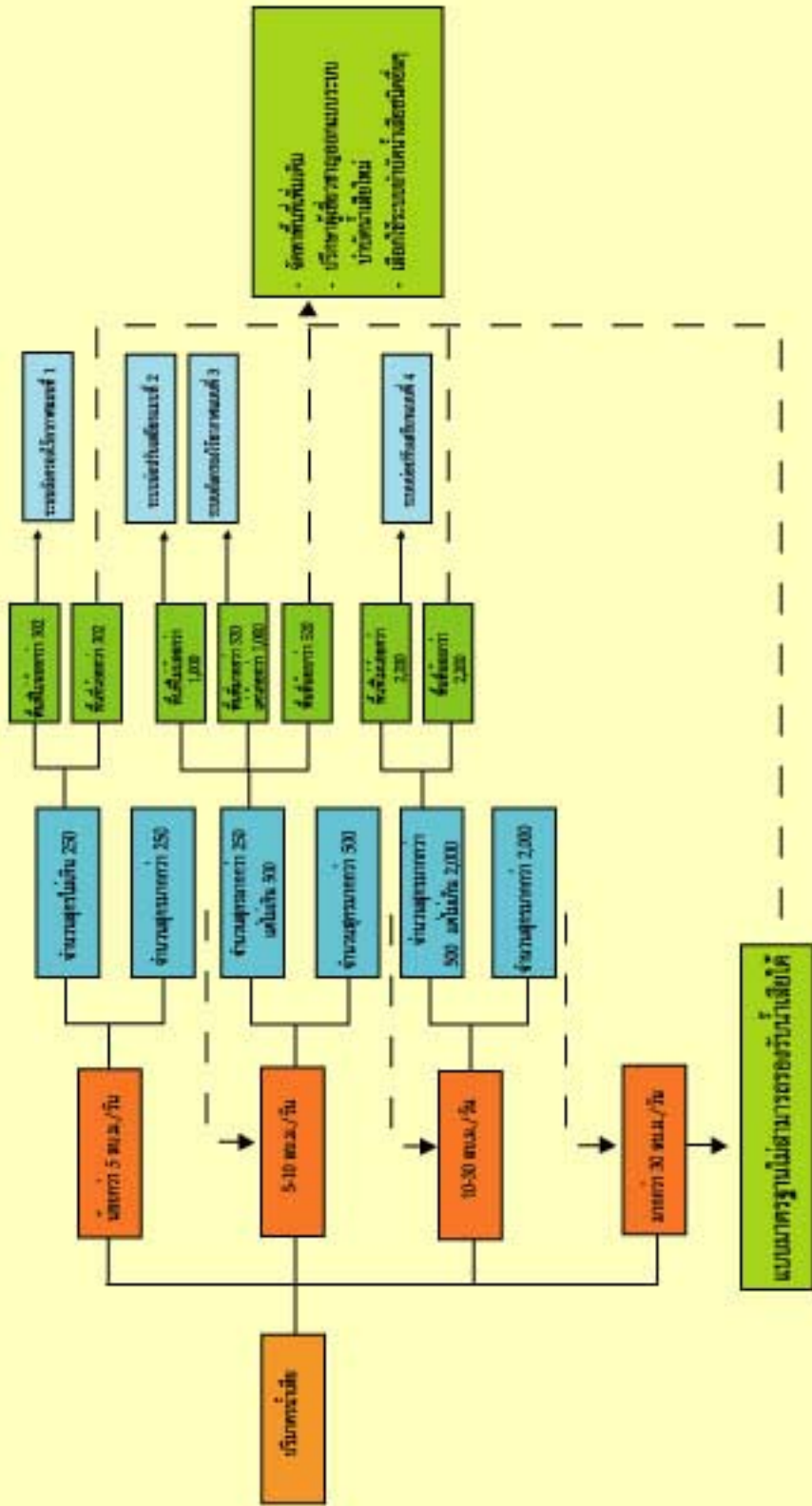
$$\begin{aligned} \text{ปริมาณน้ำเสียที่เกิดขึ้นต่อวัน} &= \frac{\text{ปริมาณน้ำใช้ที่เก็บไว้} \times \text{อัตราการเกิดเป็นน้ำเสีย}}{\text{จำนวนวันที่ใช้น้ำที่เก็บไว้ทั้งหมด}} \\ \text{(ลบ.ม./วัน)} &= \frac{10 \times 0.8}{2} \\ &= 4 \end{aligned}$$

สรุปเกณฑ์การเลือกระบบบำบัดน้ำเสีย

ระบบ	จำนวนสุกร (ตัว) (เทียบเท่าสุกรขุน)	ปริมาณน้ำเสีย (ลบ.ม./วัน)	พื้นที่ที่ต้องการ (ตร.ม.)
ถังกรองไร้อากาศ แบบที่ 1	250	5	302
ถังกรองไร้อากาศ แบบที่ 3	500	10	520
บ่อปรับเสถียร แบบที่ 2	500	10	1,000
บ่อปรับเสถียร แบบที่ 4	2,000	30	2,200

ดังนั้นฟาร์มนาย ก ควรเลือกใช้ระบบบำบัดน้ำเสีย ชนิดถังกรองไร้อากาศ แบบที่ 1

แผนผังช่วยการตัดสินใจเลือกระบบบำบัดน้ำเสีย

แนวทางในการดูแลรักษาระบบบ่อปรับเสถียร มีดังนี้

1. เก็บกวาดขยะ เศษถุงพลาสติกหรือวัสดุต่าง ๆ ภายในบ่อ เนื่องจากขยะและวัสดุที่มีขนาดใหญ่อาจไปอุดตันภายในท่อน้ำเสียได้
2. สังเกตความสูงของตะกอนภายในบ่อหมัก 1 และ 2 หากสูงมากกว่า 2 เมตรให้ทำการขุดลอกออก ซึ่งควรจะทำในฤดูแล้ง โดยปกติบ่อหมัก 1,2 ลอกตะกอนออกทุก 4-5 ปี
3. ถ้าบ่อหมักมีกลิ่นเหม็นรุนแรง เช่น เหม็นเปรี้ยว ใช้กระดาษวัดค่าพีเอชวัดน้ำในบ่อหากค่าพีเอชต่ำกว่า 7 ให้เติมปูนขาวลงในบ่อที่ละน้อย เพื่อปรับค่าพีเอชให้มีค่าประมาณ 7-8 หรือหลีกเลี่ยงปัญหานี้ โดยลดปริมาณมูลสุกรหรือตะกอนออกก่อนที่จะนำน้ำเสียเข้าบ่อหมัก และปรับปรุงการนำน้ำเสียเข้าบ่อให้กระจายทั่วถึงและมีระยะเวลาอยู่ในบ่อหมักนานที่สุด
4. คอยสังเกตผ้าไซหรือ紗ห่วยที่อยู่บริเวณผิวหน้าน้ำภายในบ่อว่ามีมากน้อยเพียงไร พยายามกวาดหรือคัดออกทุก ๆ สัปดาห์ เพื่อให้แสงแดดสามารถส่องถึงผิวหน้าได้

ลักษณะฝ้าไซหรือ紗ห่วยที่อยู่บริเวณผิวหน้าน้ำ

5. คอยตรวจสอบคันดินรอบบ่อมิให้ชำรุดหากคันดินเริ่มทรุดตัวหรือทลายลงให้ทำการซ่อมแซมโดยเฉพาะบริเวณคันบ่อที่มีท่อดำอยู่ ฟาร์มควรปลูกพืชบริเวณคันบ่อเพื่อมิให้ถูกชะล้างจากน้ำฝนได้ง่าย

ลักษณะคันดินรอบบ่อที่มีการชำรุด

ระบบป้อนปรับเสถียร

ระบบป้อนปรับเสถียรเป็นระบบที่ง่ายกับการดูแลรักษา ปัญหาเรื่องอุทกคั้นน้อยและมีการก่อสร้างที่ไม่ซับซ้อนแต่ใช้พื้นที่เยอะสำหรับการก่อสร้างและน้ำในบ่อแรก ๆ มักจะมีกลิ่นและมีสีคล้ำดำ จึงควรมีการดูแลระบบอย่างสม่ำเสมอเช่นกัน

การเริ่มเดินระบบ

การเริ่มเดินระบบบำบัดก่อนข้างถ่ายเพียงปล่อยน้ำเสียให้ไหลเข้าบ่อบำบัดต่าง ๆ ตามลำดับจุดในทรีบีในน้ำเสียซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติจะเริ่มทำงานภายใต้สภาวะที่เหมาะสม ทำการบำบัดน้ำให้มีคุณภาพดีขึ้นตามลำดับ ดังนั้นการเริ่มเดินระบบจึงไม่ต้องอาศัยเทคนิคที่ยุ่งยาก เพียงแค่ตรวจสอบเรื่องการอุทกคั้นภายในท่อเชื่อมระหว่างบ่อและตรวจสอบค่าพีเอช ให้อยู่ที่ประมาณ 7-8 เมื่อระบบเข้าสู่สภาวะคงที่ (Steady state) ให้สังเกตจากลักษณะน้ำเสียในบ่อจะมีสีค้ำมีฟองอากาศผุดขึ้นทั่วบ่อ และมีกลิ่นของก๊าซไฮโดรเจนซัลไฟด์ (ก๊าซไข่เน่า) เกิดขึ้นและลดลงตามลำดับในแต่ละบ่อต่อไป เมื่อนำน้ำในบ่อมาวิเคราะห์จะต้องมีอัตราส่วนระหว่างกรดอินทรีย์ระยะย่อยกับค่าอัลคาไลน์อยู่ในช่วง 0.3 - 0.4 แต่ไม่เกิน 1

การปล่อยน้ำเสียเข้าบ่อบำบัด

การดูแลและบำรุงรักษา

ระบบป้อนปรับเสถียรต้องมีการดูแลเช่นเดียวกับระบบถังกรองไร้อากาศเพื่อให้สามารถบำบัดน้ำเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามระบบบ่อดังกล่าวมักไม่มีปัญหาเรื่องการอุทกคั้นทำให้การดูแลระบบง่าย ประหยัดแรงงานและเวลา น้ำที่ผ่านจากระบบดังกล่าวมักมีคุณภาพดีสามารถนำกลับไปใช้ประโยชน์ได้

การดูแลและบำรุงรักษาระบบ

ระบบถังกรองไร้อากาศ

เป็นระบบบำบัดน้ำเสียที่มีขนาดเล็ก ใช้พื้นที่น้อย ราคาประหยัด และก่อสร้างได้ง่ายแต่ต้องการการดูแลรักษาอย่างสม่ำเสมอเพื่อป้องกันการอุดตันตั้งแต่การเริ่มเดินระบบ หากการเดินระบบประสบความสำเร็จและระบบเข้าสู่สภาวะคงที่แล้ว การบำบัดน้ำเสียก็จะมีประสิทธิภาพสูงสุด

การเริ่มเดินระบบ

- ตรวจสอบว่าไม่มีสิ่งใดอุดตันในถังหรือท่อภายในระบบบำบัดน้ำเสีย
- ปล่อยน้ำเสียเข้าถังบำบัด น้ำเสียจะไหลเข้าถังแยกตะกอนหนัก ถังเกราะ ถังกรองไร้อากาศและเข้าสู่บ่อบำบัดสุดท้าย (บ่อดิน) ตามลำดับ
- หมั่นสังเกตว่าในถังชุดใดเกิดการอุดตันหรือไม่โดยดูที่ปลายท่อน้ำออกก่อนเข้าบ่อดิน หากท่อใดไม่มีน้ำไหลในขณะที่ท่ออื่นๆ มี แสดงว่าถังชุดนั้นเกิดการอุดตันหรือการก่อสร้างไม่ได้ระดับ
- หากเกิดการอุดตันให้หยุดเอาน้ำเสียเข้าระบบ โดยหาอุปกรณ์ปิดท่อดีวีซี หรือใช้ช่องอมาสวมที่ท่อน้ำเข้าเพื่อบังคับให้น้ำไหลไปยังอื่น แล้วจึงสูบน้ำออกพร้อมดำเนินการตามขั้นตอนในการดูแลและบำรุงรักษาระบบ
- หมั่นตรวจสอบค่าความเป็นกรดด่าง หรือค่าพีเอช โดยใช้กระดาษวัดพีเอช จุ่มวัดทุก 1-2 สัปดาห์ หากค่าพีเอชต่ำกว่า 6 (โดยการเทียบสีที่ข้างกล่อง) ให้เติมน้ำด่างลงไปในถังเล็กน้อยจนมีค่าประมาณ 7 โดยปกติน้ำเสียจากฟาร์มสุกรจะมีค่าพีเอชเป็นกลาง (ช่วง 6.5-7.5)

- หากถังบำบัดโคที่มีกลิ่นและตะกอนมาก อาจเติมน้ำสกัดชีวภาพ (อีเอ็ม) ในปริมาณที่เล็กน้อย ซึ่งจะทำให้ตะกอนแข็งย่อยสลายง่ายขึ้นและช่วยลดกลิ่น
- เมื่อระบบเข้าสู่สภาวะคงที่ (Steady state) ให้สังเกตจากลักษณะน้ำเสียในถังจะมีสีดำ มีฟองอากาศผุดขึ้น และมีกลิ่นของก๊าซไฮโดรเจนซัลไฟด์ (ก๊าซไข่เน่า) เกิดขึ้นเมื่อนำน้ำในถังมาวิเคราะห์ จะต้องมียอดตราส่วนระหว่างกรดอินทรีย์ระเหยง่าย (VFA) กับค่าอัลคาไลน์ (Alkalinity) อยู่ในช่วง 0.3-0.4 แต่ไม่เกิน 1

การดูแลและบำรุงรักษา

การตักตะกอนและน้ำโดยใช้ที่ตัก

การตักตะกอนและน้ำโดยใช้ปั๊มจุ่มสูบ

1. หมั่นตักตะกอนและฝ้าไขมันดังแยกตะกอนหนักและถังเกรอะทุกสัปดาห์
2. ตักตะกอนและฝ้าไขมันดังกรองไร้อากาศ 1 และ 2 โดยใช้ที่ตักหรืออาจใช้ปั๊มจุ่มสูบที่ก้นถังทุกเดือน

3. คอยสังเกตน้ำในบ่อบำบัดสุดท้าย (บ่อดิน) หากมีฝ้าไข่มากหรือมีสาหร่ายปกคลุมหนาให้ตักออกเพื่อให้แสงแดดและลมสัมผัสกับผิวหน้าน้ำ
4. ตรวจสอบค่าพีเอช โดยทดลองใช้กระดาษวัดพีเอชจุ่มที่น้ำหลังออกจากถังกรองไร้อากาศ 1,2 หากมีค่าต่ำกว่า 6 (เทียบสีที่ข้างกล่อง) แสดงว่าน้ำในถังมีค่าเป็นกรดมากเกินไปให้เติมน้ำปูนขาวหรือน้ำด่าง (โซดาไฟเหลว) ปริมาณเล็กน้อยลงในแต่ละถังเพื่อปรับให้พีเอชอยู่ประมาณ 7 (เป็นกลาง)

การตรวจพีเอชในน้ำที่ออกจากถังกรองไร้อากาศโดยใช้กระดาษวัดพีเอช

5. เมื่อเกิดการอุดตันให้หยุดเอาน้ำเสียเข้า โดยหาอุปกรณ์ปิดท่อพีวีซีหรือใช้ข้องอมาสวมที่ท่อน้ำ ตักตะกอนในถังแยกตะกอนหนักและถังเกราะออกให้หมด หากอุดตันที่ตัวกลางในถังกรองไร้อากาศ 1,2 ให้สูบน้ำออกจากถังให้หมดเปิดฝาทิ้งไว้ 1-2 วัน (ห้ามลงไปทันทีเนื่องจากก๊าซโซ่เน่าและก๊าซมีเทนจะยังคงสะสมอยู่บริเวณคองปูน) และถอดไม้ตีปิดออก (ไม้ตีปิดจะยึดตัวตะกอนกับเสาไม้รองให้ถอนตะกอนและดึงไม้ออก) ตักตัวกลางขึ้นมาล้างทำความสะอาดโดยใช้สายยางฉีดที่มีความแรงพอสมควร ฉีดสิ่งสกปรกที่ติดกับผิวมีเดียซึ่งมักจะเป็นเมือก แต่ไม่จำเป็นต้องสะอาดมากเพียงแค่เอาสิ่งสกปรกขนาดใหญ่ออก จากนั้นจึงบรรจุตัวกลางกลับไปในถังและปิดด้วยระแนงไม้โดยคอกตะกอนตามตำแหน่งเดิม และเริ่มเดินระบบอีกครั้ง
6. การออกแบบและก่อสร้างต้องคำนึงถึงระดับของท่อน้ำเข้าและออกและดูแลมิให้เกิดการหักหรือทรุดตัวของระดับท่อ

ชั้นกรองใส่ตัวกลางในถังกรองไร้อากาศ

ข้อควรระวัง !!

- ห้ามสูบบุหรี่หรือทำให้เกิดประกายไฟภายในบริเวณระบบบำบัดน้ำเสีย โดยเฉพาะภายในถังบำบัด
- การลงไปซ่อมแซมในถังควรจะมีคนอยู่ข้างบน อย่างน้อย 1 คน เพื่อคอยช่วยเหลือกรณีฉุกเฉิน และควรใช้พัดลมเป่าจากด้านบน เพื่อระบายอากาศขณะปฏิบัติงาน